Результати досліджень. У сучасній швидкозмінній ринковій ситуації неможливо досягти позитивних результатів без планування конкретних дій щодо створення нової продукції. Така ринкова ситуація потребує нових методів оперативного внутрішньофірмового управління, тобто прийняття рішень на відносно короткий проміжок часу [4].

Досліджуючи результати інноваційної діяльності, здійсненої вітчизняними підприємствами, можна стверджувати, що існують і негативні тенденції у цій сфері. Одним із можливих способів покращання ситуації та підвищення конкурентоспроможності підприємств є здійснення на них комплексу дій з планування інноваційної діяльності та управління нею. Причому важливо зосередити увагу на стратегічному плануванні та оперативному управлінні.

Високоефективне планування – запорука успішного управління інноваційною діяльністю. Важливо, щоб воно відбувалося не хаотично, а систематично – з урахуванням усіх виробничих норм і вимог.

Крім того, підприємства мають визначати свою інноваційну стратегію на засаді необхідності адаптування до змін на ринку шляхом вжиття певних заходів із розроблення нових і модифікованих видів продукції з упровадженням її у виробництво.

Зосереджуючи увагу на стратегічному плануванні, не можна нехтувати тактичним й оперативним плануванням, адже лише комплексне вирішення проблеми може дати позитивні результати. Внаслідок впровадження цієї системи управління інноваційною діяльністю можна оптимізувати та вдосконалити інноваційну діяльність на підприємствах [5].

Висновки. В умовах адміністративно-командної системи управління існував єдиний підхід до оцінки ефективності як капіталовкладень, так і інновацій – економічний ефект, що отримується на всіх стадіях реалізації проекту. У сучасних же умовах орієнтації на ринкові відносини відмінності в цілях господарюючих суб'єктів привели до необхідності виділення різних показників економічній ефективності стосовно різних рівнів економічної системи, таких як рівень інфляції, порівняння різночасних показників, приведення інвестицій і витрат виробництва до єдиної річної розмірності, що технічно вирішується на практиці за допомогою різних методів, коефіцієнтів і ін. Проте з інноваційними проектами пов'язані й інші, не так легко вирішувані проблеми. Однією з основних є проблема обліку загальної величини ефекту від впровадження інновацій, оскільки окремі його аспекти (соціальний, екологічний, науково-технічний) представляються несумірними один з одним, і навіть дати інтегральну оцінку одному лише соціальному результату практично неможливо. Тому як інформаційна база, так і методи визначення ефективності інновацій повинні удосконалюватися, щоб враховувати ті зміни, які відбуваються в економіці [7].

Список літератури: 1. *Козик В.* Особливості формування інноваційної політики підприємства. // Проблеми науки № 6-2009. – С. 2-7. **2.** *Денисенко М.* Інноваційна діяльність підприємств України: суть, оцінка та напрями реалізації // Проблеми науки № 6-2008. – С. 8-16. **3.** Ладюк О. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні // Проблеми науки № 1-2009. – С. 2-7. **4.** *Щербань В. М., Козубенко* Л. Д. Товарна інноваційна політика: Навч, посібн. – К: Кондор, 2006. – 397 с. **5.** *Керницька М.* Стратегічне планування інноваційної діяльності й оперативне управління як чинники забезпечення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств // Проблеми науки № 3-2009. – С. 14-19. **6.** *Шершенюк О. М.* Оцінка інтегрального ефекту від впровадження інновацій. – Дис. канд. екон. наук– Харків: Харківський нац. автомобільно-дорожній ун-т, 2006. -: 82 с. **7.** *Завлин П.Н., Васильев А.В.* Оценка эффективности инноваций. С-Пб., 1998.

Поступила в редколлегию 26.05.10

УДК 339.138

И.В. ТИМОШЕНКОВ, канд. экон. наук, проф. ХГУ «НУА»,
О.Н. НАЩЕКИНА, канд. физ.-мат. наук, доц., НТУ «ХПИ»

СТРАТЕГИИ ПОВЕДЕНИЯ СТУДЕНТОВ НА РЫНКЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ КАК ПРОБЛЕМА ЭКОНОМИКИ ОБРАЗОВАНИЯ

Проаналізовано зміст основних стратегій поведінки українських студентів на ринку освітніх послуг. Показано, що вибір стратегій має вплив на ефективність формування людського капіталу. Визначені зовнішні чинники, що впливають на вибір стратегій. Наведено результати емпіричного дослідження поведінки українських студентів у сфері освіти.

The essence of the main strategies of Ukrainian students in the market of educational services is analyzed. It is shown that the choice of strategies affects the effectiveness of the human capital formation. The external factors that influence the strategy choice are defined. The results of the empirical study of the Ukrainian students' behavior in the educational sphere are presented.

Исследование содержания и типов поведения студентов на рынке образовательных услуг в настоящее время, несомненно, может быть отнесено к предметной области экономической науки. Об этом красноречиво свидетельствуют издаваемые за рубежом монографии и публикации в известных международных экономических изданиях, среди которых особого внимания заслуживают работы Э. Коулсона [1], Э. Ханушека [2], Р.МакМикина [3], Л. Вессмана [4]. Методологические проблемы исследования поведения студентов, анализируемые в работах этих авторов, носят универсальный характер, и поэтому, вполне могут быть использованы при изучении специфических феноменов и форм украинской системы образования.

В сфере образования формируется человеческий капитал, который, в свою очередь, является основой инновационного развития экономики. Эффективность формирования человеческого капитала в системе образования во многом зависит от мотивации студентов, от того, какие стратегии поведения в процессе получения образования они выбирают. Поэтому, изучение особенностей поведения студентов в системе образования – одна из важнейших и актуальнейших задач современной экономики образования.

Целью настоящей работы является исследование стратегий поведения украинских студентов на рынке образовательных услуг и экономическое обоснование этого поведения.

Стратегии поведения студентов формируются под влиянием внешних факторов. С одной стороны, это факторы чисто экономического плана (состояние экономики, спрос на квалифицированных специалистов на рынке труда, возможность реализации своего интеллектуального потенциала в рамках существующих формальных институтов). С другой стороны, используя институциональный подход к анализу системы образования, нельзя не учитывать и социо-культурные факторы, неформальные институты общества, ценности, которые культивируются в обществе (отношение к образованию, уважение к интеллектуальному труду и т.п). Заметим, что не следует ожидать мгновенного изменения в стратегиях студентов в ответ на изменение экономической ситуации и/или тех или иных формальных институтов общества, которые влияют на возможности экономического развития. Стратегии будут иметь некую инерционность, во-первых, в силу факторов второй группы, а, во-вторых, в силу особенностей формирования человеческого капитала. Приращение капитала происходит на базе уже существующих знаний и навыков обучения. Если таковые отсутствуют или недостаточны, то объективных возможностей для изменения стратегии просто не будет.

Определяя на качественном уровне основные модели поведения отечественных студентов, вполне обоснованно можно предположить, что все многочисленные стратегии, избираемые ими в отношении обучения в вузе, объективно тяготеют к одному из трех базовых типов: 1) «получить образование»; 2) «получить диплом»; 3) «весело провести время».

Содержание стратегии «получить образование» состоит в том, что студент ориентирован на получение реального образование, а не на его формальное подтверждение – свидетельство в виде соответствующего диплома. То есть, он, как минимум, заинтересован в получении базовых знаний, умений и навыков и рассматривает диплом лишь в качестве приложения, необходимого для формального подтверждения своей образовательной подготовки.

Смысл стратегии «получить диплом» состоит, напротив, в получении не самого образования, а именно формального свидетельства о нем. Оптимальный вариант «образования» при таком подходе – получить диплом, минимизируя все виды издержек, связанных с обучением (посещение занятий, самостоятельная подготовка, приобретение специальной литературы и т.п.) и перенаправляя ресурсы на реализацию альтернативных, более значимых задач (от «хорошо проводить время и отдыхать» до «зарабатывать деньги»).

Третий тип стратегии – «весело провести время» – на первый взгляд, кажется абсурдным с точки зрения экономической целесообразности. В действительности, однако, он не просто существует, но во

многом поощряется и становится в Украине все более распространенным. Смысл этой стратегии – абсолютная незаинтересованность не только в получении реального образования, но даже и диплома. Сэкономленное время и другие ресурсы в полностью перенаправляются на развлечения и отдых. При этом данный тип стратегии не встречает должного противодействия со стороны администрации учебных заведений в силу экономической целесообразности удержания любых студентов в условиях недостаточного финансирования.

Для количественной оценки соотношения студентов, выбирающих те или иные образовательные стратегии, воспользуемся результатами эмпирического исследования «Студент XXI века. Социальный портрет на фоне общественных трансформаций: украинская интерпретация», проведенного сотрудниками Харьковского гуманитарного университета «Народная Украинская Академия» в 2009 г. В ходе исследования было опрошено 2775 студентов украинских вузов 3-4 уровней аккредитации.

В результате мультивариантной табуляции все респонденты были объединены в два сегмента – Сегмент 1 («Осознанные карьеристы», 3,8 % респондентов) и Сегмент 2 («Болото», 96,2 % респондентов). Смысл процедуры мультивариантной табуляции – группировка представителей выборки по целому ряду признаков, через которые последовательно «фильтруется» вся совокупность, каждый раз отбраковывая респондентов через очередной признак-фильтр до тех пор, пока не останется многократно отфильтрованная, однородная по всем этим признакам группа.

Сегмент 1 – «Осознанные карьеристы» – студенты по всем без исключения многочисленным признакам уверенно и осознанно:

- ориентированные на получение высококачественного образования по избранной ими заранее специальности;

- рассчитывающие после окончания вуза на высокооплачиваемую работу и перспективы быстрого карьерного роста в профессиональной деятельности, соответствующей получаемой ими в вузе специальности;

– рассматривающие хорошую профессиональную подготовку в вузе в качестве главного условия получения удовлетворяющей их амбиции работы после окончания вуза.

Соответственно, отбракованные хотя бы по одному из многочисленных признаков–фильтров остальные респонденты составили Сегмент 2 – «Болото», в который, попала основная часть всей выборки. Вероятно, такая методика может вызвать возражения, во-первых, в связи со своей сверхжесткой системой отбора в Сегмент 1, и, во-вторых, из-за очень большой неоднородности Сегмента 2. Однако, по экспертным оценкам практикующих преподавателей полученное процентное отношение между сегментами отвечает действительности.

В отличие от Сегмента 1 представители Сегмента 2, следуя своим стратегическим установкам, будут оптимизировать структуру своих издержек, экономя на издержках, которые связаны непосредственно с получением образования («дополнительные занятия с преподавателями», «покупка методической литературы» и т.п.), в пользу более актуальных инвестиций – в формирование «хорошего отношения» к ним со стороны преподавателей и администрации («спонсорские взносы», «взносы на ремонт», «индивидуальные» подарки преподавателям и администрации вуза» и т.п.)

Интересно отметить, что такая важная характеристика респондентов, как их материальное положение, вряд ли может быть отнесена к сегментообразующим признакам, поскольку не было обнаружено значимой связи между материальным положением респондентов и их принадлежностью к конкретному сегменту

Результаты исследования показали, что подавляющее большинство опрошенных студентов в качестве важнейшего фактора своего трудоустройства после окончания вуза рассматривают помощь со стороны своих родственников и знакомых. И хотя разрыв в оценках по этому фактору между сегментами и существует (49,44 % для Сегмента 1 *vs* 58 % для Сегмента 2) главные выводы, вытекающие отсюда, представляется нам вполне очевидными. Экономика Украины по-прежнему является «экономикой личных отношений» и «персонифицированных обменов», в которой наиболее результативными являются не рациональные решения, задаваемые логикой развития рынка, а решения, которые основываются на системе личных и субъективных мнений, оценок и предпочтений. Поскольку речь идет об уже сформировавшихся

изначальных установках молодых людей, которые еще только собираются выйти на рынок труда, то не вызывает сомнения, что вскоре они реализуют их на практике после окончания вуза.

Эти выводы не только подтверждают практическую значимость такого теоретического положения институционализма, как «зависимость от предшествующего пути развития» (path dependence), но, что еще более важно, составляют достаточно серьезную основу не только для разработки общих прогнозов относительно социально-экономического развития страны, но и для определения конкретных приоритетов и направлений развития и совершенствования системы образования.

Список литературы: 1. Coulson A.J. Market Education. The Unknown History. – New Brunswick, USA, London: Transaction Publishers, 1999. – 471 p. **2.** Hanushek E.A., Raymond M.E. The Effect of School Accountability Systems on the Level and Distribution of Student Achievement // J. of the European Economic Association. – 2004. – Vol. 2, Issue 2. – P. 406 – 415. **3**. McMeekin R.W. Networks of Schools. // Education Policy Analysis Archives. – 2003. – Vol. 11, № 16. – 18 p. **4.** Wößmann L., Bishop J. H. Institutional Effects in a Simple Model of Educational Production // Education Economics. – 2004. – Vol. 12, № 1.– P. 17 – 38

Поступила в редколлегию 16.05.10

УДК 65.012.32

В.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, викладач, НТУ „ХПІ»

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В УМОВАХ ВИХОДУ З КРИЗИ

При проведенні антикризових заходів необхідно враховувати фактор впливу нематеріальних активів. Також у процесі санації, пов'язаної з оздоровленням діяльності підприємства в кризових умовах, важливе значення має правильне використання одержуваної із зовнішнього середовища інформації.

In carrying out anti-crisis measures the intangible assets should be taken into account. Also in the process of rehabilitation related to rehabilitation of the company in crisis situations, proper usage of the information, obtained from the external environment, is important.

При реалізації інноваційних проектів в умовах кризового управління важливе значення мають інформаційні технології. Взагалі то кажучи «виключна роль інформації в сучасному господарстві призвела до розуміння інформації як ресурсу, або точніше фактору виробництва»[1]. Взагалі кажучи, всі проекти впровадження інформаційних технологій поділяються на класи, що наведені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Види проектів	Місце застосування	Очікуваний виграш
Інфраструктурні	Поліпшення роботи інформаційної інфраструктури	Скорочення простоїв та збоїв у роботі інформаційних систем, поліпшення доступу до інформації
Системи підтримки прийняття рішень	Управління бюджетами, корпоративною звітністю, порталами	Виключення стандартних помилок, зростання достовірності обліку, поліпшення контролю та підвищення керованості підприємством
Управління виробничо–технологічними процесами	АСУТВ, білінгвові системи, служба Help Desk, ремонтно–технічні роботи	Велика достовірність параметрів проекту, ефективність управління, зниження невиробничих витрат
Організація роботи підприємства	Облік і управління (ERP), відношень з клієнтами – (CRM)	Зниження витрат, ефективне використання ресурсів, поліпшення маркетингу

Особливо виділяють інфраструктурні проекти, які важко оцінити простим економічним ефектом, тому що їх реалізація дозволяє: збільшити технічні можливості і скоротити простої. Метою інфраструктурних проектів інформаційних систем є поліпшення і структурування доступу до інформації; виявлення резервів для підвищення ефективності інформаційних систем. Подібні проекти фінансуються зазвичай державою чи муніципалітетами.

Економічний ефект від інформаційно-технологічних проектів розвитку бізнесу зумовлений зниженням витрат з-за їх кращого контролю; меншим рівнем запасів; більш високою якістю обслуговування клієнтів; можливістю коректного розрахунку собівартості при впровадженні системи контролінгу.